

Coroll. 6. Eadem natura nos monet, ut perquiramus, hoc ens (coroll. 3.) velit, necne nos plene beatos efficiat, ac qua via & ratione. Nam nisi velit, frustra ejus rei cura a nobis suscipitur. Nisi porro velit & rationem nobis constituerit, qua eam beatitatem sequi, ac postremo consequi possimus, perinde est atque si nolit.

Schol. Sunt hæc, quæ posuimus, fundamenta prima religionis, & gratiæ, quemadmodum in theologia naturali demonstravimus. Quod heic adnoto, ut lector spectet, quo hæc pertineant.

CAP.

qui quum prima futurorum hominum ovula, ac machinas sædasasent, monstrosos generant imbecilles mancos, præsertim postquam lues venerea totum ferme hominum genus infecit. Sunt alia mala, quorum & iidem majores nostri causas posuere, veluti inimicitie, bella, lites, mali mores, depravata consuetudines, perniciosales artes. Tum alia quæ alter alteri machinatur, quorumque est numerus pene infinitus, qui alii aliis vitam, bona, famam, animum inficiamus, quorumque superius ex Arnobio historiam discere potuimus.

7. Hæc quum sint, ubi mala, quæ nos nobis consciscimus a malis nature discernere velimus, intelligitur aperte, esse hæc bonis, quæ a natura ipsa parata habemus & prompta quibusque quotidianie fruimur, longe minora. Ut propterea si velimus ad naturam simplicitatem, unde vitiiis nostris discessimus, redire, beati vivere possimus. Natura enim pauca sufficiunt, libidini nulla. Itaque si congruenter nature vitam agere amemus, eaque omnia veluti onera quædam rejicere, quæ sunt superflua, quæque affectuum & phantasia libido adduxit, nihil humana vita jucundius experiri possimus. Sed venimus in immensum superfluarum rerum apparatus tam alte, ut enatare sine humana vitæ & societatis everstione posse non putamus, in eoque ex iis causis erramus turpissime, quas ipsi nobis tam studiose contexuimus.

8. Tertium tandem argumentum, quo ego conficio, nos non ad miseriam, sed ad beatitudinem generari, miseriamque ipsos nobis consciscere, est illud, quod longe absunt nature mala a malis voluntatis. Nam illa ad nostram beatitudinem, & tranquillitatem pertinent; his nihil aliud efficitur, nisi aut privata, aut communis miseria: ut nulla ex re clarius intelligere possimus, esse illa effectus amoris erga nos Dei; hæc ira nostri ipsorum adversus nos ipsos. Nam illa virtutem fere semper aut in animis nostris ingerant, aut alunt, aut custodiunt, nosque ad vitæ commoda & procuranda fortiores, & ad utendum sapientiores efficiunt: hæc vero virtutem omnem aut enervant, aut extirpant, quumque a vi-

titiis

CAP. VII.

De naturali hominis beatitudine, tum de virtute.

Placet hoc caput exordiri nobilissimi hujus ævi philosophi verbis (a). Nihil, inquit ille gravissime, perniciosius hominibus in hac tellure degentibus accidere potest, quam rationis abusus: nihil interea est, quod utrique nunc sexui, omnibusque hominum ordinibus pulchrius, & magis ex usu sit. Mentis acumine, dexteritate, solertia nemo quidquam alteri concesserit: quin unusquisque libenter id præ se fert velut maximum humane vitæ ornamentum. At corrumpi & corrumpere & in deliciis est, & seculum vocatur: virtus loco vitii est. Hæc mentis major, quam animi cura unica corruptorum morum, eaque ubertissima scaturigo est (b), adde & miseriam; nemo enim unquam vitio, sed virtute fuit beatus; mentiri vitia quidem felicitatem possunt, præstare nequeunt: nam vitia cum natura pugnant. Si mihi ea philosophandi ratio placuisset, quæ in hoc argumento

alii

eius progignuntur, tum vitia alia ingentia progenerant. Quum autem quicquid ad virtutem refertur bonum est, quæ vitia attinent mala; sequitur esse illa semper bona, hæc perpetuo mala. Sed ea de re differemus loco suo copiosius.

(a) Spectateur Anglois, ou le Socrate moderne to. 1. discours. 6. Sed locus Auctoris vim habet ingenitam, eoque majorem. I know no evil under the sun so great as the abuse of the understanding, and yet there is no one vice more common. It has diffused itself through both sexes, and all qualities of mankind; and there is hardly that person to be found, who is not more concerned for the reputation of wit and sense, than honesty and virtue. But this unhappy affectation of being wise rather than honest, witty than good-natur'd, is the source of most of the ill habits of life, &c.

(b) Aristoteles Magnorum Moral. lib. 1. cap. 7. quum duas anime partes dispecuisset, in prima, quam superiorem vocant Platonicis, prudentiam collocat, sapientiam, ingenium, memoriam, & ad genus alia: at in parte rationis experte virtutes, temperantiam, fortitudinem, justitiam, aliasque ad mores pertinentes: additque per has homines, non per illas laudari. κατὰ γὰρ ταύτας (virtutes scilicet morales) ἐπαινετοὶ λεγομένην: κατὰ δὲ τὰς τῆ τοῦ λόγου ἐχούσας ἀδὲς ἐπαινετοί.

aliis videri posset abs re longissime esse, metaphysicum de virtute ac beatitudine differere. Nunc quum nihil vehementius reprehendere in philosophorum recentium scriptis soleam, quam ita philolophari, velut qui nihil sua intersit, quæ sit hominum vita, eos non moror, qui scientiarum a me fines determinari clamant. Sterilis illa contemplatio aranearum telarum hominum est, qui otio & literis abutuntur, quique quo in rerum natura loco sint, ignorant. Quin philosophiam in hominum bonorum reprehensionem inducunt, ac de majestate sua deturbant. Quid est, cur reprehendamus scholæ doctores, quod tetricas & ab hominum usu ac commercio abhorrentes quæstiones induxerint, quique ita philosophati sint, quasi extra hominum mores cultumque projecti ac relegati, quum paria illi nobis obijcere possint, & eo gravius, quo præsens philosophia verioris sapientiæ speciem ementitur? Amanda pulchra, festanda utilia.

Prop. LXXIV. Natura ipsa nostra nos admonet, beatitudinem qualemcumque spectare, nec præsentis vitæ tantum, sed alterius quoque, quum ad utramque vitam procreemur.

D. Prima pars. Lege ipsa naturæ mechanica generice in ipsum bonum rapimur (prop. 44.), idest in id, quo natura nostra perfici & conservari possit, atque cum perfecta esse voluptate, nimirum in qualemcumque beatitudinem; & ita quidem ut & affectibus eam in rem prævalidis nos armet natura (ex cap. sup.), & in bonum voluptate determinet, a malis absterreat dolore. Naturæ ergo reluctatur, qui data opera sibi miseriam consciscit, aut qui in id non omnia sua studia intendit.

Secunda. Mentis vita ultra præsentem hominum ætatem pertingit, & æterna est (prop. 14. & 15.); potest igitur in altera vita esse misera vel beata. Quum vero miseriam horreamus natura, appetamus voluptatem ac felicitatem; & alterius vitæ beatitudinem spectare debere ipsa nos admonet natura.

Schol. Ac vero id doctore non eget: vivere enim omnes beate volunt. Illud potius magna circumspectio-
ne

ne circumspectum est, quid sit quod vitam beatam efficiat. Nam, ut perspecte idem observat philosophus, a vita beata eo quisque longius recedit, quo ad illam concitatus fertur, si via lapsus est (a): ut minus hinc timere sibi debeant, qui magis sunt ejus incuriosi.

Prop. LXXV. Non potest præsentis vitæ felicitas in alio esse sita, nisi in eo ut corpus sine dolore sit, animus sine perturbatione, idest in conscientia vacuitatis omnis doloris. Enimvero nemo aliud quidquam desiderat, neque in aliud omnes intendit curas, nisi in hoc, ut hac conscientia perfruatur. Philosophi illi veteres, dum in tot diversas opiniones ivere, non de re ipsa disputarunt, sed de causa. Nempe consentiebant in hoc, beatum eum tandem esse, qui sibi nihil molesti confiret, cujus animus pacatus, corpus sine dolore esset, qui status beatitudinis est. Super eo disceptabant, quum nonnisi ex præsentia alicujus boni is status nasci possit, equodnam illud summum esset bonum, ex quo ea beatitudo oriretur. Quumque non satis observassent, possibilem præsentem hominum naturæ, quoad heic vivimus, eum statum non esse, in absurdas & deridiculas ivere sententias, ut non defuerint coqui, qui, ne ab arte sua discederent, rem coquinariam in medium proferrent.

Schol. Scio hanc sententiam, quæ Hieronymi Rhodii fuit, magna orationis vehementia a Tullio refelli; quod tamen me nunquam de opinione dimovit: nam qui oratione adversus naturæ vocem capiuntur, ii similes illis videntur, qui musica tum ad somnum incitantur, quum vigilare oportebat.

Prop. LXXVI. Hic status (prop. 75.) consistere nequit cum præsentem hominum natura.

D. Est hæc natura talis, ut quod spectat ad animum, brevitate rationis, & imbecillitate potentiæ sibi relicta necessario sit misera (prop. 73.); cum ea ergo is status consistere nequit. Deinde homines corpore sunt mortales, adeoque ut dissolutioni, ita morbis & doloribus, qui ex perturbata corporis harmonia velut ex neces-

(a) Seneca de vita beata cap. 1.

cessaria causa physica oriuntur, subjecti; corporis ergo indolentia cum praesente hominis natura pugnat.

Coroll. Maxima quae obtineri in hac vita beatitudo potest, est minima miseria, idest, ut quoad fieri potest minimum ex miseria habeamus. Nam perfecta beatitudo, idest animus sine perturbatione & aegritudine, corpus sine dolore (prop. 75.) haberi nullo modo potest (prop. 76.); maxima ergo in hac vita beatitudo erit minimis intensitate & duratione malis urgeri, idest minima miseria: quae quibus ex causis oriatur nunc disputandum est.

Prop. LXXVII. Emendatio intellectus, capacitatis, & rationis augmentum necessaria sunt ad qualemcumque praesentis vitae beatitudinem.

D. Haec beatitudo posita est in minima miseria (coroll. prop. sup.); ex turbata autem & brevi ratione maxima activae vitae perturbatio & miseria nascitur (ex sup.); non ergo cum ea beatitudo obtineri potest.

Schol. Veteres docuere, necessariam esse sapientiam non tantum ut emendetur vita, quo scilicet pacatior esset & aequabilior, qui unus est genuinus usus purgatae & auctae rationis finis, sed propter se, ut loquuntur, quasi in voluptate ipsa, qua in contemplatione veri mentes perfruuntur, sita omnis sit beatitudo. Ego non inficior, gratissimam eam esse voluptatem & aequabilissimam, quae ex ea contemplatione oritur; sed quum homo, ut conservetur, debeat esse necessario activus, nisi scientiae theoricæ, quo nomine purgatam auctamque rationem intelligo, vitae huic activae conferant, prudentiamque vivendi & agendi progignant, ex omnino sunt inutiles. Omnium ego ineptissimos eos habeo, qui discitant, scientias propter se expetendas, quum ad praeterquam quod instituto ipso vitae evertunt, ut idcirco reperiantur mendacissimi, est etiam naturae ipsi contrarium; quae ut nos oculis non voluptate videndi, sed in usum vitae instruxit, ita intellectu ornavit, velut supremo totius vitae humanae duce & lumine.

Coroll. Delirabant igitur Cynici, qui & dialecticæ, & geometriæ, & physicae, & reliquis scientiis velut ad vitae felicitatem inutilibus bellum indixerant & ge-

re-

rebant, insaniuntque nunc ii, qui in media etiam vitæ luxurie ac vanitate, Cynicos tamen agere non desistunt. Quod seu mentis stupiditate quadam efficiunt, seu quod inter stultos barbarosque impunius se vitia excolere posse arbitrantur, immaniter ii cum genere humano irati videntur. At Stoici, qui omnium veterum penitissime in humanae naturae adyta inquisivere, neminem esse posse beatum existimaverunt, cui mens bruta esset, nulla videlicet disciplinarum cultura exposita; quin & inter virtutes huiusmodi mentis disciplinas habuere: neminem autem sine virtute beate vivere posse decreverant. *Ad easque virtutes* (inquit Tullius (a)) *de quibus disputatum est, dialecticam etiam adjungunt, & physicam, easque ambas virtutum nomine appellant: alteram, quod habeat rationem, ne cui falso adsentiamur, neve unquam captiosa probabilitate fallamur, eaque, quae de bonis & malis diceremus, ut tenere tuerique possimus; nam sine hac arte quemvis arbitramur a vero abduci fallique posse. Recte igitur si omnibus in rebus temeritas ignoratioque vitiosa est, ars ea, quae tollit haec, virtus nominata est. Physicæ quoque non sine causa tributus idem est honos, propterea quod qui convenienter naturae victurus sit, ei proficiscendum est ab omni mundo, & ab ejus procuratione. Nec vero potest quisquam de bonis & malis vere judicare, nisi omni cognita ratione naturae, & vitae etiam Deorum, & utrumque conveniat, necne, natura hominis cum universa.*

Prop. LXXVIII. Philosophia, idest studium sapientiae, tum ad beatitudinem praesentis vitae conducit, si regatur epoche in iis, ubi evidentia deficit, conjungatur vero cognitio omnis cum ataraxia, idest quiete & indolentia seu pervestigatae res reperiantur, seu non.

D. Nam quum mens humana sit brevis, adeoque terminos suos habeat, extra quos ubi gestit evagari, tenebris cingitur, iis tantum assentiri potest ut veris, quae & ipsa evidenter percipit, & evidenter ab aliis percipi intelligit (post. 2.); ceteris si consentiat ut veris, errare potest, atque ita vitam omnem perturbare;

Tom. III.

V

bare;

(a) Lib. III. de finibus cap. 21. & 22.

bare ; necessaria est ergo in obscuris controversisque *epoche*, idest iudicii suspensio, ac illud solemne *εδεν μαλ- λον*. Quod si in eo rerum articulo quis constitutus sit, ut in obscuris *agere* debeat, tum præclare cum natura sua gerit, si nihil contra meliorem animi sententiam aggrediatur. Nam si & in hoc erret, aliis potius causis, quam voluntati suæ tribuere errorem potest: qui vero errores voluntarii non sunt, torquere neminem debent, nisi fortassis eum, qui sibi persuasit extra omnem erroris aleam positum esse.

Denique, qui necessarias vitæ veritates recte perquisivit, siquidem eas invenit, non potest inde nisi lætari velut de magno acquisito bono, emendata nempe auctaque mente in iis, quibus vita ducitur; si non periit, nihil voluntate peccavit, ob quod doleat. Quod si iterum perquirendas putet, nullas habet causas, cur anxie nimis & follicite ita afficiatur, ut eam ob rem miseria angatur; quippe quod stultissimum sit, ut supra naturales vires agere velle, ita dolere, quod non id feliciter cedat; non magis quam si canis doleat, quod geometriam addiscere nequeat. Quocirca adhibendæ sunt quidem vectes naturæ qua majori possumus industria, sine afflictione tamen & anxietate. Graviore quoque rationes *ataraxiam* suadent circa eas veritates, quæ vitæ non sunt necessariae; quippe quas summo animi capitisque labore perquirere non minus stultum est, quam ea in usum cibi undecumque conradere, quæ objecta aurium potius sint, aut oculorum, quam ventris.

Schol. Hæc, quæ dicta sunt, non melius confirmari possunt, quam eorum exemplo, qui, quod hæc duo in philosophando non adhibent, nullum alium ex studiis suis fructum consequuntur, quam perpetuos animi tumultus, totiusque vitæ perturbationem. Enimvero, qui *epochen* in obscuris & dubiis non servat, is ne modestiam quidem in iisdem observare potest. Quumque nihil sit naturæ nostræ congruentius, quam plurimos opinionum nostrarum approbatores habere, cupiatque natura quisque ut sibi potius ceteri omnes obsecudent, quam is ulli, dissentientes velut sibi inimicos imaginatur,

tur, omnibusque modis insectatur, ex quo turbationes maximæ, quibus humana societas funditus evertitur. Plenæ sunt historiæ tragœdiarum, quæ eam ob rem provenere. In iis vero est ne quisquam, qui beatus esse possit? Præstat profecto rudem litterarum esse, quam hæc, quæ literæ progignunt, bella atrocissima, velut oblectamenta inspectare. Quod si literati homines serio id cum animo suo cogitarent, haud certe amarulentæ, nec sine veri specie, hominum bonorum querelæ audirentur, beatiora ea fuisse sæcula, quæ rudiora, contulisseque plus hominibus ad felicitatem vitiorum ignorationem, quam cognitionem virtutum. Jam vero qui ad *ataraxiam* non omnia sua studia referunt, ii similiter faciunt atque avari, qui studiosè quidem divitias comparant conduntque, sed nec uti sciunt, ignorantibus cui usui telluris bona destinata sint, & continuo earum amore macerantur. Næ igitur satius facerent, si a philosophando abstinerent, gravissima CHRISTI Servatoris nostri moniti sententia, *si oculus tuus te scandalizat, erue eum*.

Prop. LXXIX. Ad præsentis vitæ beatitudinem comparandam & conservandam necessaria est prudentia cum suis affeclis.

D. Prudentia est scientia bonorum, malorumque, & mediorum (*a*), vel faciendorum, non faciendorum, & neutrorum. Ei subjectæ aliæ sunt virtutes.

Eubulia, seu *consultandi dexteritas*, quæ est scientia res gerendi, quousque utiliter expediri queant:

Eulogistia, seu *recta computatio*, scientia complectens res efficiendas:

Anchinia, *solertia animi*, seu scientia officia inveniendi:

Nunechia, *mentis advertentia*, scientia attingens scopum in re qualibet:

Eumebantia, *callida providentia*, scientia exitus rerum inveniendi:

Eutaxia, *ordinandi facultas*, scientia temporis rerum gerendarum, earumque ordinis:

V 2

Cof-

(a) Zeno apud Laetium lib. vii, sect. 92,

Cosmiote, decori observantia, scientia motuum honestorum, turpiumque :

Aidemofine, verecundia, scientia vitandi probri (a) : hæc autem omnia nisi serves animo pacato, ac corpore sine dolore, vivere nequis, idest nequis esse beatus (prop. 75.) ; prudentia ergo cum suis asseclis, &c.

Prop. LXXX. Ad præsentis vitæ beatitudinem necessaria est *fortitudo* cum suis asseclis (b).

D. Ad præsentis vitæ beatitudinem necesse est, ut quoad fieri potest numerus atque vis malorum ad minimas summas conferantur (prop. 75.) ; id fit aut vitando mala, aut quæ vitari nequeunt, quæque rerum fert natura, frangendo. At ad vim malorum infringendam debilitandamque necessaria est fortitudo ; nam qui intemperanter ferunt, eorum acerrime acuunt aculeum, ut intolerabilia efficiant.

Scholion. Status omnes, qui humanæ naturæ accidere possunt adversi, ad duo summa genera referri possunt ; nam alii ex rationis ac libertatis nascuntur abusu, alii ex concatenatione ipsa immutabili rerum mundanarum. Qui velit beatitudinem, idest minimam miseriam, utrosque si non omnino evitare, at emollire saltem & tolerabiliores efficere debet. Primos moderatur *prudentia* ; quam idcirco præsentis vitæ tranquillitati necessariam demonstravimus : alteros *fortitudo* cum suis asseclis, continentia rationis, confidentia, magnanimitate, constantia ; est igitur hæc cum suis asseclis necessaria. Nihil autem magis conducit ad fortitudinem gignendam, quam 1. assueferi malis naturæ ab ineunte ætate : 2. reputare cum animo suo, status huiusmodi a libertate nostra non provenire, nec ullo modo nos adversus conari quidquam posse, aut debere : universo enim serviunt omnia, ut omnes milites imperatori : 3. dejectione animi fieri majora : 4. aut nos alias, aut alios gravioribus afflictatos fuisse malis : 5. compensari profecto ea mala aut animi tranquillitate, quam conscientia virtutis gignit, aut futuris bonis, quum

(a) Vide Stanlejum in Zenone. (b) Vide Stanlejum ibid.

quum nequeat summus hominum fator atque atque parens Deus nos velle omnino miseros. Quod si fati opinio apud plerasque nationes ad fortitudinem faciendam adversus mala quævis vim habet incredibilem, ut profanus homo Spinoza putaverit, nihil tam alacres in vita homines efficere, quam firma fati persuasio ; majorem certe habere apud nos vim debet fati christiani, idest providentiæ divinæ doctrina, quippe quæ non tyrannorum modo rapit, sed Patrum amore ducit. Legenda omnino sunt, quæ Cicero in Tusculanis lib. 2. de tolerando dolore, Seneca de constantia, & alibi passim Græci, Latinique scripserunt.

Prop. LXXXI. Ad præsentis vitæ qualemcumque felicitatem necesse est, ut ita animum corroboremus, ut mortem aut nihil, aut quam minimum formidemus.

D. I. Ad præsentis vitæ felicitatem necesse est, ut quam fieri potest magis corpus dolore vacuum geramus, animum ægritudine liberemus (prop. 75.) ; nihil est autem, quod magis animum sollicitat, acrioresque gignit ægritudines, quam mortis vehemens formido, ac præquam natura poscit, quæ omnem vitæ & hilaritatem, & voluptatem, & tranquillitatem perturbat, ut somnia ipsa pavore terroreque miserima faciat. Ergo aut nihil, aut, si hoc fieri nequit, quam minimum formidanda.

Scholion. Sunt hæc, ait quisquam, ipsa per se perpicua. Sed quæ ars efficiendi, quod sola naturæ constitutio præstat ? Quemadmodum enim sola natura fit, ut belluarum quædam sint timida, veluti damæ, lepores, gallinæ ; aliæ magnanimæ ac imperterritæ, veluti leones, elephanti, tauri ; eodem modo sunt hominum quidam adeo natura pavidi, ut plures noverim ad aspectum muris aut scarabæi expavisse : alii non modo impavidi, sed adeo feroces, ut non solum atrocissima mala, sed mortem ipsam hilari vultu ac animo spectent petantque. Non ergo philosophiæ esse hoc potest munus, sed naturæ : quæ si negavit, nulla videtur posse ratione consequi.

Ego non negaverim plurimum ad animi fortitudinem temperamentum conferre : sed existimo tamen, &

natura bonam constitutionem meliorem meditatione ac disciplina præsertim fieri posse: & non bonam, evadere tolerabilem. Quod quum in ceteris artibus fieri videamus, non video, quum in hac nequeat artium præcipua ac nobilissima. In primis vero velim fecernamus mortis formidinem ab ejus dolore. Hoc ego, ut homo mala ac mortem in malis non habeat, nec, quum accidunt, doleat, vix fieri posse puto ab eo, qui sui sit compos cum alias ob causas, tum ob eam præsertim, quod cuique natura ipsa vita est cara: privari vero ea re, quæ nobis a nativitate fuit carissima, non possumus sine ægritudine, *non enim silice nati sumus, sed est natura fere in animis tenerum quiddam atque molle, quod ægritudine quasi tempestate quatitur. Nec absurde Crantor ille, qui in nostra Academia vel in primis fuit nobilis, minime, inquit, assentior his, qui istam nescio quam indolentiam magno opere laudant, quæ nec potest ulla esse, nec debet. . . . Nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore (a).* Sed hanc ægritudinem non ut femellæ philosophus deplorabit, ac deplorando faciet graviolem & pene intolerabilem. Quin quum ad animum revocat, stultum esse id impotenter ferre, quod vitari nequit, sensum illum naturæ deliniet. Quod si qui sunt, qui dolent aut quod juvenes moriuntur, aut nondum vitæ omnibus expletis voluptatibus, aut quod divitias, dignitates, uxores, liberos, amicos, patriam denique, atque hoc mundi theatrum sunt relicturi, ii & totius naturæ ignari sint necesse est, nec unquam animum vera philosophia imbuerunt. Ac principio quisnam est, qui hac conditione natus sit, ut senex moreretur? Naturæ nos docet historia, maximam hominum partem intra primum vitæ septennium extinguere: atque ex mille, qui eodem die nati sint, ubi quatuor, ubi quinque, ubi sex octogesimum vitæ annum excedere. Ergo natura comparatum est magis ut juvenes moriamur, quam ut senes. Ecquis autem est tam stultus, qui immutabilem naturæ ordinem ac vim into-

(a) Cic. Tusc. III. 7.

intoleranter deploret? Quod tam est absurdum, quam si adversus vim ventorum, aut canicula æstus, aut maris tempestates irascamur. Qui ajunt, nondum tota delibata vitæ dulcedine cogi e vita excedere, ignorant, hanc rationem eo evadere graviolem, quo diuturnius vivimus; quia eo majus futurarum voluptatum est desiderium, quo amplior est degustatarum memoria: ut ego hanc ob causam fortius mori juvenes viderim, quam senescentes. Quibus addendum est, quo ingravescit ætas, eo & corporis voluptates tenuiores evadere, & mala vitæ humanæ ingravescere. Quam autem stultum est, quum placidis auris portum tenere possis, navigationem in hiemem prolongare, ac postquam ventis procellisque diu jactatus fueris, fractis antennis, saucio malo, corrosis rudentibus inter inferos viderim, que incertus, velle appellere. Postremo dignitates, divitiæ, ceteraque fortunæ bona tum esse nobis cara possunt, quum sana mente, integroque corpore uti licet: quum non naturæ pondera sunt, sed dulcis vitæ adminicula. At hæc decrepitis adversa omnia evadunt, quod longa vitæ humanæ docet historia. Nam fatiscente corpore, mente vero repuerascente hæc paullatim velut aliena, ac longinqua despiciuntur. Ut enim in pueris nullius ferme rei nisi sui suorumque crepundiorum sensus inest, contemnitque ea ætas graviora & majora: ita in senibus efficiunt mentis attenuata acies corporisque infracti sensus, ut omnia aut insipida sint, aut fastidium, sæpeque bilem moveant. Itaque eum præripere dolorem, quem aut nullum, aut vix ullum in morte simus habituri, effeminati & parvi est animi.

Hæc animum philosophi adducere debent, ut non existimet operæ pretium mortem velut intolerabilem calamitatem conqueri debere. Illud nunc agendum est, ut doceatur non reformidare. Veteres quidem philosophi, ac in his Marcus Tullius (a), eo argumento suadent animum mortis metu liberandum, quod si ea corporis animique finem facit, omnium quoque asseret malorum, quibus dum vivimus, subiecti sumus; quod

V 4

non

(a) Lib. I. Tusculan.